

МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИМ ТОВАРОВИРОБНИКАМ ДО КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС

Є. М. Данкевич, д. е. н., професор

О. В. Шегеда, здобувач

Житомирський національний агроекологічний університет

Інтерес іноземних покупців на органічну продукцію з України зростає з року в рік. І це не дивно, адже навіть ті закордонні підприємства, що раніше займалися переробкою виключно традиційної (не органічної) сировини починають інвестувати в

напрямок “органік” та виокремлюють місце під органічні лінії переробки.

Зі свого боку, кількість органічних операторів в Україні хоч і зростає, але процес експорту серед нових компаній не завжди налагоджений. Недостатня підготовка підприємства до експорту органіки та незнання ринку і недотримання вимог іноземного законодавства стає перепоною на шляху виробника до прямих контрактів з іноземним покупцем.

Більшість потенційних органічних експортерів в кращому випадку починають готуватися до продажів та вивчати запити потенційних покупців тільки після того як зібрали та розмістили на складі сертифікований врожай. Але така поведінка експортера не залишає часу для обговорення усіх нюансів з імпортером і збільшує ризики невиконання контракту [12, с. 3].

Перспективи розвитку органічного сектору в Україні пов’язані з експортною привабливістю завдяки сусідству з ринком ЄС, який є другим світовим ринком споживання органічних продуктів. Незважаючи на труднощі, органічний рух в Україні поступово набирає силу і завойовує популярність, як у споживачів, так і у виробників екологічної продукції. Понад 200 вітчизняних виробників працюють за системою органік [5]. Важливий фактор, це – те, що на Україні вдалося налагодити систему сертифікації органічної продукції за міжнародними стандартами.

У сучасних умовах кожен товаровиробник, який впроваджує органічні стандарти, може розраховувати не тільки на потрапляння у вітчизняний пул здорових, корисних продуктів, мода і попит на які зростає з кожним днем, а й отримує можливість експортувати свій товар за кордон. У нинішній ситуації зростання виробничих витрат і низької прибутковості рослинництва, зважаючи на зниження світових цін на основні сільгоспкультури, ефективним рішенням для багатьох товаровиробників міг би стати перехід до органічного землеробства. Слід відмітити, що ціни на органічну продукцію у кілька разів вищі, ніж на вирощену за традиційними технологіями, а якщо врахувати відсутність витрат, як мінімум, на дорогі добрива та засоби захисту рослин, вигода здається очевидною.

З метою ефективного виробництва та налагодження експорту органічної продукції до країн ЄС вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно адаптуватися до сучасних вимог. У 2013 р. Європейська Комісія (ЄК) повідомила про свій намір внести зміни до постанови, що регулює імпорт органічних продуктів до ЄС. Зокрема,

передбачається зміна вимог до сертифікації імпоротної продукції з третіх країн [11].

Європейська комісія 21 лютого 2013 р. оприлюднила повідомлення про розробку Проекту Регламенту Комісії, яким вносяться зміни до Постанови (ЄС), що містить детальні правила для виконання Постанови Ради № 834/2007 щодо заходів стосовно імпорту органічних продуктів з третіх країн. Сфера дії документу поширюється на продукти сільського господарства, призначені для розміщення на ринку ЄС як органічні продукти. Метою Проекту є покращення можливостей для контролю за обігом імпортованих органічних продуктів.

Органічні продукти, що імпортуються до ЄС, мають супроводжуватися сертифікатом, що видається компетентним органом управління або контролюючим органом у третій країні, які, відповідно до законодавства ЄС, визнаються як еквівалентні, зокрема пройшли процедуру авторизації імпорту в будь-якій країні-члені ЄС згідно зі статтею 19 Регламенту ЄС № 1235/2008 [11]. У Проекті зазначено, що протягом останніх років урядами або приватними установами деяких третіх країн були розроблені та запроваджені спеціальні системи контролю за обігом органічних продуктів. Відповідно до документу, пропонується надати можливість контролюючим органам, що здійснюють сертифікацію імпортованої продукції з третіх країн до ЄС, вносити до сертифікатів конкретні посилання на ці системи з метою покращення процесу моніторингу вказаної продукції.

З метою розширення експорту органічної продукції вітчизняним товаровиробникам необхідно звернути увагу на гарантійну систему, що включає в себе певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації [2, 3]. Дана система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції, включно з її упаковкою та маркуванням. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їх доставки до споживача.

У країнах ЄС в основу сертифікації органічної продукції покладаються бізнесові стандарти та правові норми. Стандарти є добровільними угодами – результатом досягнення певного консенсусу споживачів та виробників товарів і послуг, тоді як правові норми встановлюють обов'язкові вимоги, що використовуються для державного регулювання. Змішаним варіантом є державне регулювання, що базується на бізнесових стандартах. В сучасному світі переважає тенденція до заміни правових норм щодо органічної

продукції стандартами, оскільки останні простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а також через політику дерегулювання, що здійснюється в багатьох країнах [4]. Вітчизняним товаровиробникам необхідно слідкувати за даними змінами з метою швидкої адаптації до ринкової ситуації.

Провідну роль у формуванні стандартів та міжнародній акредитації установ, що займаються сертифікацією органічної продукції на відповідність цим стандартам, відіграє Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) – міжнародна неурядова організація, що єднає понад 700 активних організацій-учасників у близько 110 країнах світу. У 1980 р. Федерація сформулювала перші “Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва і переробки”, а згодом почала здійснювати оцінку сертифікаційних установ на врахування ними зазначених базових стандартів, використовуючи для цього розроблений нею “Акредитаційний критерій IFOAM” [5]. При цьому суттєвою проблемою наразі для вітчизняних товаровиробників є ціни на сертифікацію.

Перспективними експортними ринками для України є Європейський Союз, США, Канада та Японія. Однак точних даних щодо обсягу та асортименту цієї продукції немає через відсутність офіційних статистичних даних та нерегульованість митного контролю (у митних деклараціях органічна продукція не відрізняється від традиційної). Згідно проведених досліджень, більше 88 % вітчизняних споживачів позитивно ставляться до органічної продукції та готові її купувати за таких умов: забезпечення суворого контролю якості з боку державних органів; виробництво повного асортименту продукції та доступність у торговельній мережі; незначне збільшення ціни на рівні 10–20 % відносно традиційної продукції [12]. Таким чином, розвиток вітчизняного ринку органічної продукції складається і залежить від: споживача, виробника, постачальника, продавця, дистриб'ютора, законодавчих та контролюючих органів тощо. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що експорт органічної продукції має тенденцію до зростання, як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі.

17 січня 2017 року під головуванням заступника Міністра аграрного політики та продовольства України Олени Ковальнової відбулось засідання робочої групи з питань вдосконалення законодавства у сфері органічного виробництва. На засіданні було обговорено питання відповідності діючих законодавчих норм до директив Європейського Союзу в сфері регулювання органічного

виробництва. Зокрема, напрацьовувалися питання щодо усунення можливих бар'єрів у розвитку органічного виробництва та входження на ринок, невластивих для європейської практики.

Учасниками ринку була висловлена позиція щодо максимальної підтримки зареєстрованого у Верховній Раді законопроекту №5448 від 24.11.2016 р. «Про основні принципи та вимоги до органічного обігу та маркування органічної продукції» як такого, що дасть змогу повністю імплементувати норми Європейського Союзу на території України та полегшить доступ української продукції до ринків преміум-сегменту, а також створить більш прозорі та прості умови функціонування галузі.

Частка експорту українських товарів сільського господарства та рибальства до ЄС у загальному обсязі експорту до цього торговельного партнера в середньому складає близько 16 %. Офіційна інформація щодо експорту органічної продукції з України відсутня. Водночас, згідно проведених досліджень загальна площа органічних сільськогосподарських земель протягом 2004–2016 рр. зросла в 1,7 рази. Внутрішній ринок оцінюється на рівні 6 млн євро [5]. Отже, незважаючи на те, що ринок органічної продукції України на сьогодні залишається достатньо малим, виробництво та експорт вітчизняної органічної продукції протягом останніх десяти років стрімко зростає й є перспективним напрямом розвитку міжнародної торгівлі.

Література

1. Андрійчук В. Г. Виклики агробізнесу : пошук відповідей / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2015. – № 5. – С. 12–22.
2. Данкевич Є. Переваги і ризики надконцентрації агропромислового виробництва та земельних ресурсів : економічний, екологічний та соціальний аспект [Електронний ресурс] / Є. Данкевич, В. Данкевич // Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal. – 2016. – Vol. 2. – No. 3. – Режим доступу : www.ares-journal.com.
3. Данкевич Є. М. Асоціація з ЄС: перспективи і ризики для товаровиробників та експортерів сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Є. М. Данкевич, В. Є. Данкевич // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. журн. – 2015. – № 7. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/08.pdf>.
4. Квітка Г. Досвід землеволодіння: аграріям об'єднаної Європи затісно господарювати / Г. Квітка // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 8. – С. 40–46.

5. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/>.
6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом, Кабінет Міністрів України, Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control>.
7. Ярова В. В. Соціальна відповідальність у вирішенні проблем сучасного землекористування / В. В. Ярова // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 83–89.
8. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – Mode of access : www.arejournal.com.
9. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Acta Univ. Agric. Silvic. Mendelianae Brun. – 2017. – No. 65. – Pp. 259–271.
10. Zinchuk T. Ukraine agricultural land market formation: domestic and European experience / T. Zinchuk, V. Dankevych // Formation of modern social, economic and organizational mechanisms of entities agrarian business : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi; ISMA University. – Riga: Landmark SIA, 2017. – P. 78–86.
11. Situation and prospects for EU agriculture: [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/agriculture/publi/situation-andprospects/2016_en.pdf.
12. The World of Organic Agriculture 2016 – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ifoam.org/>